

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תרבות

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ר ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וחמש

ויצא (תשכ"ו)

הפטרה הושע י"ב י"ג-י"ד י'
י"ב פסוקים י"ג-י"ד-ט"ו

א. י"ג ויברח יעקב שדה ארם ויעבד ישראל באשה
ובאשה שטר

י"ד ובנביא העלה ה' את ישראל מסצרים
ובנביא בשמר

ר"ק: ד"ה ויברח יעקב: והם אינם זוכרים הסובת שעשיתי עם אביהם, שברח מפני
עשו אחיו.

ד"ה ויעבד ישראל באשה: אף כשהיה שם הוצרך לעבוד את לבן בעבור אשה שיתן
לו בתו, והעבודה ששטר את צאנו, וכן בבתו האחרת שנתן לו שטר צאנו
גם כן. ואבי הוא שהייתי עמו וברכתיו ושב ששם בעושר ובנכסים.

ד"ה ובנביא העלה: ועוד עשיתי חסד עם בניו שירדו למצרים ונשתעבדו שם
ושלחתי להם נביא שהעלה אותם מסצרים ברכוש רב והוא משה.

ד"ה ובנביא בשמר: ארבעים שנה שהיו בסדבר נשמרו ע"י נביא שנחתי להם ולא
חסרו דבר, וכל הסובות האלה אינם זוכרים ומכעיסים אותי בתועבותי ובלא
אל...

ר' אליעזר מלגנצני: ... ויהיה לך לזכור חסדים שגמלתי לאביכם, שברח שדה ארם ולא
מצא אשה אלא בעבודה ששטר ועבד בצאן וסוף היה לעם רב. ובנביא העלה
אותם מסצרים, מעבודתם, ובנביא בשמר כל הימים. והיה לו לשטר בקול
נביאי כל הימים, והוא הכעיס אותי בתמרורים ובעצבון רוח...

אברבנאל: י"ג: חזר לענין הראשון שזכר בדרך מחות, שיעקב בבטן עקב את אחיו
(הושע י"ב ד') ואמר להם, שאין ראוי שיתפארו בזה, שהם שונאים את בני
יהודה אחיהם כמו שיעקב עקב את אחיו עשו, כי הנה גם יעקב לא הרזיח
דבר בזה, שמפני זה ברח יעקב שדה ארם ויעבד את לבן באשה, שהיא רחל,
שבע שנים; ובאשה אחרת שטר גם כן את צאן לבן; הנה שעבד ארבע עשרה
שנה על שתי נשיו ולא במשך לו כל זה כי אם משנאת עשו שהוצרך לברוח
מפניו. ואם היה שזרעו בתגדל ובתרבה וביד רמה יצאו מסצרים, והלכו
בטדבר וכבשו את הארץ, הנה לו היה זה בכחם וזרועם לא הושיעה למן,
אלא ש"בנביא העלה ה' את ישראל מסצרים" ומעשה ה' כי נורא היה על ידי
נביאו, לא בכח זרוע יעקב, וכן "בנביא בשמר" במדבר ובירושת הארץ;
הנה אם כן אין ראוי שיאמר אפרים, שלא ימצא לו עון (ע' לעיל פסוק ט'),
כי באמת "הכעיס אפרים תמרורים..."

יחזקאל קויפמן: תולדות האמונה הישראלית כרך שלישי פ' ראשון (ו') ע' 136:
בתוכחה על הבטחון ב"אונ" של יעקב משרשר הושע (י"ב ח-ט) תוכחה שניה
על הבטחון ב"און"; על מאזני מרסה. אפרים עוסק במרסה ואומר (פסוק
ט') "אך עשרתי, מצאתי און לי"... גם הבטחון ב"הון" הוא בטחון ב"און"
לא - אלוקי...

ולהלן: יעקב ברח לארם ועקבתו לא עמדה לו, וישראל אשר "שרה את
אלוקים" עבד עבודת עבד באשה. ואלו ה' הוא שהעלה את ישראל מסצרים
ובידי נביאו-שליחו העלם. (י"ג-י"ד) כלומר ה' הוא המושיע ואין
בלתו. (י"ג ד')

- 1) בשגי כווננים שונים מפרשים הנ"ל את הזכרת חיי יעקב
בבית לבן, מה הם הכווננים השונים?
- אא 2) על מה מסתמכים החולקים בכל אחד משני הכווננים?
- אא 3) במה שונים רד"ק ואברבנאל בפרושים לסוף פ' י"ג סכל
המפרשים ואיך תוכל להוכיח, שאין דבריהם אלה פשוט
של מקרא?
- 4) איך יש לפרש את הבי"ת של "באשה" ואיך את הבי"ת של
"בבניא"?

ב. י"ג ויברח יעקב שדה ארם ויעבד ישראל באשה ובאשה שטר

רש"י ד"ה ויברח יעקב שדה ארם וגו':

כאדם שאומר: "נחזור על הראשונות שדברנו למעלה" (ה') "וישר אל
מלאך" ועוד זאת עשיתי לז: הוצרך לברוח שדה ארם, ידעתם איך ספרתיו.

רש"י שמות ו' ל' ד"ה ויאמר משה לפני ה': היא האמירה שאמר למעלה (ו' פסוק י"ב) "הן בני ישראל לא שמעו אלי" ושנה הכתוב כאן, כיון שהפסיק הענין, וכן היא השיטה, כאדם האומר לחברו: "בחזור על הראשונות".

היכן מצינו בפרשתנו (פרשת ויצא) שהולך רש"י בדרך פרשנית זו? (סבלי להזכיר את הבטוי "בחזור על הראשונות").

ג. י"ב ט"ו הכעיס אפרים המרורים

ודמיו עליו ימוש וחרפתו ישיב לו אדוניו.

רד"ק ד"ה הכעיס אפרים המרורים: הכעיס אפרים האל במרוורים, והם המזבחות שבהם כגלים וציונים, וכמהו (ירמיהו ל"א כ') "שימי לך המרוורים". ויש לפרש גם כן מענין "מרוורים", ופרושו כעס המרוורים הכעיס אפרים האל, כלומר כעס רע ומר.

ד"ה ודמיו עליו ימוש: דם נקי ששפך אפרים ימוש עליו אדוניו, וכן חרפתו שחרף את האל ית' בעשותו עגלים, הכל ישיב לו גמולו בראשו. ד"ה ימוש כמו (שמואל א' ל' ט"ז) "והנה גושים על פני כל הארץ"; (במדבר י"א ל"א) "ויטוש על המחנה" ענין התפשטות. ד"ה אדוניו: הוא הקב"ה, אע"פ שהוא אינו מכיר אדנותו על כרחו אדוניו הוא והוא ישיב לו גמולו בראשו.

אבן כספ"י ד"ה הכעיס אפרים: כי כפר בכל זאת הטובה אחר שנכנס לארץ ועשה כעסים מרים ורעים.

ד"ה ודמיו עליו - על עצמו, כמעט (יהושע ב' י"ט). וגם השם, שהוא אדוניו, ישיב לו חרפתו וישיב גמולו בראשו, שתכפוהו צרות ופחד לילה ויומם.

1. מה ההבדל בין שני הפרשנים בהבנת המבנה התחבירי של פסוקנו?
2. מי מהם קרוב יותר לפשוטו של סקרא? בסק תשובתך.
3. לשם מה מוסיף רד"ק בסוף פרושו את המלים "אע"פ שהוא אינו... מה תמיהה רצה ליישב בזה?
4. **ב"צ וויינקאפ** (בפרושו להושע, הוצאת א. כהנא קירוב תרס"ד) משרוה את פסוקנו לויקרא א' א'. מה הדמיון בין שני הפסוקים?

העורך: מיכאל פרלמן
קבוצת יבנה

שאלות במסעי המקרא

בר' כ"ח כ"א

וידר יעקב בדר לאמר
אם-יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך
ונתן-לי לחם לאכל ובגד ללבש
ושבתי בשלום אל-בית אבי והיה ה' לי לאלקים.

רש"י ד"ה אם יהיה אלקים עמדי: אם ישמר לי הבטחות הללו שהבטיחני להיות עמדי כמו שאמר לי "ושמרתיו בכל אשר תלך"
ד"ה ושמרני כמו שאמר לי "ושמרתיו בכל אשר תלך"
ד"ה ונתן לי לחם לאכל: כמו שאמר "כי לא אעזבך"..
ד"ה ושבתי כמו שאמר לי: והשיבותיו אל האדמה
ד"ה והיה ה' לי לאלקים: שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף שלא יסא מסול בזרעי כמו שאמר "אשר דברתי לך..."

רמב"ן ד"ה והיה ה' לי לאלקים: איננו תנאי בדברי רש"י, אבל הוא נדר, וענינו אם אשוב אל בית אבי אעבוד השם המיוחד בארץ הבחירת במקום האבן הזאת שתהיה לי לבית אלקים.

רשב"ם והיה לי לאלקים שיסעינו בכל מעשי.

ספורנו אז יהיה ה' לדיין אם לא אעבדהו בכל כוחי. והוא"ו כמו זאת משמשת במקום הזה כלומר: הנני מקבל עלי מעתה שחא-ל ית' הסרתם יהיה לי לאלקים ויתנהג עמי במדת הדין.

עקיבא שלזינגר ז"ל (במאמרו: "מעמי אמ"ת וטעמו כ"א ספריים", ארץ ישראל ספר ג' ע' 117).

"...מטרת הטעמים היא לקבוע או לסמן את יחסיהם ההדדיים של חלקי הפסוק או הצלע, אבל חלוקת הפסוקים היתה קבועה ועוסדת בזמן המסרנים ואין היא מתאימה תמיד להבנתם, או אף להבנתנו, בעניני החביר. פעמים רבות יש קשר תחבירי בין שני ביטויים שאינם נמצאים באותו הפסוק..."

1. היכן לדעת רש"י רמב"ן רשב"ם ספורנו מסתיים התנאי והיכן מתחיל הנדר?
2. איך יש על פיהם לפרש את הוא"וים של "והיה" ושל "והאבן"?
3. האם יש הבדל בין פירושים אלה לגבי פיסוק הטעמים?
4. במה מסייעים דברי ע. שלזינגר ז"ל להבנת הדברים?
5. מדוע הוטעם "ושמרני" בפשטא ולא בגרש?